

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 2

TOSHKENT-2022

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ҚОДИРОВ Умиджон Абдимуратович ДАВЛАТНИНГ ИЖТИМОИЙ СИЁСАТИ ВА ФУНКЦИЯСИНинг АЛОҚАДОРЛИГИ.....	8
---	---

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

2. ЙЎЛДОШЕВ Азизжон Эргаш ўғли ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ОЧИҚ ҲАЙЪАТ МАЖЛИСЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. МАХКАМОВ Дурбек Нематович ЎСИМЛИК ДУНЁСИ ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ДАВЛАТ КАДАСТРИ ҚОНУНЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	25
4. ИЛҲОМЖОНОВ Бахромжон Махкамжонович НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ОРҚАЛИ ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	31
5. РАХМОНОВ Бекзод Хасанович ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯВИЙ ХАВФ-ХАТАРЛАРНИ БАҲОЛАШ АМАЛИЁТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	39
6. РЎЗИЕВ Аҳрор Икромович НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТ ЛОЙИҲАЛАРИНИНГ ТАРТИБГА СОЛИШ ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	46

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

7. ОДИНАЕВ Адҳам Саъдуллоевич НЕУСТОЙКА ҚЎЛЛАШНИ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	52
8. ЮЛДАШОВ Абдумумин Абдугопирович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНинг ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК, АЛОҚА ВА АХБОРОТ СОҲАСИДАГИ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР НОРМАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	58
9. ЯКУБОВ Аҳтам Нусратуллоевич РАҚАМЛИ АКТИВНИ ТУШУНИШ БЎЙИЧА ДОКТРИНАЛ ЁНДАШУВЛАР ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБА.....	65
10. САИДОВ Максудбек Норбоевич ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОГО ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ.....	75
11. БОЗАРОВ Сардор Сохибжонович СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДОИРАСИДАГИ АХЛОҚИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ ТУСДАГИ МАСАЛАЛАР.....	84

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

12. САИДБЕКОВ Бобурбек Рустамбекович

ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ХУСУСИЙ МУЛК МУҲОФАЗАСИ ВА ХАБЕАС КОРПУС
ИНСТИТУТИ ДОИРАСИДА МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ҲИМОЯЛАШ МАСАЛАЛАРИ 90

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

13. ПОЛВОНОВ Нажмиддин Аслиддинович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА МОЛ-МУЛКИ МУСОДАРА ҚИЛИНИШИ МУМКИН БЎЛГАН
ШАХСЛАР ДОИРАСИ 97

14. ТОШЕВ Отабек Содиқович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИГА АЙБГА ИҚРОРЛИК ТЎҒРИСИДА КЕЛИШУВ ИНСТИТУТИНИНГ
ЖОРИЙ ЭТИШ МАҚСАДИ ВА ИЖТИМОИЙ ЗАРУРАТИ 103

15. РОМАДАНОВА Таисия Александровна, МУХАМЕДЖАНОВА Мадина

Махкамжановна

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ-ТЕХНОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАР ИЗЛАРИНИНГ ТРАСОЛОГИК
ЭКСПЕРТИЗАЛАРИНИ ЎТКАЗИШДА ПРОФИЛАКТИК ФАОЛИЯТ 111

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

СУДЬЯЛАРНИНГ ХОЛИСЛИГИ ДЕМОКРАТИЯ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИ
ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ МЕЗОНИ..... 115

17. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович, БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи

МЕҲНАТКАШ-МИГРАНТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ
ЎЗИГА ХОС СУБЪЕКТЛАРИ СИФАТИДАГИ МАҚОМИ..... 125

18. АЪЗАМХУЖАЕВ Умидхон Шавкат угли

МЕЖДУНАРОДНОЕ ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЕ РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНОЙ СЕТИ
ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ..... 134

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ИЛҲОМЖОНОВ Баҳромжон Маҳкамжонович
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги
Давлат бошқаруви академияси мустақил изланувчиси
Email: b_tsli@mail.ru

НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ОРҚАЛИ ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): ИЛҲОМЖОНОВ Б.М. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни оптималлаштириш орқали ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2022) Б. 31-38

 5 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-5-4>

АННОТАЦИЯ

Мақолада мамлакатимизда ёшларга оид давлат сиёсати соҳасида олиб борилаётган ислохотлар, ёшларга оид қонунчилик, ёшларга оид давлат сиёсати соҳасидаги норматив-ҳуқуқий муносабатларни ривожлантириш хусусиятлари, асосий қонунчилик ташаббуслари, ёшларга оид давлат сиёсати доирасидаги мақсадли лойиҳа ҳужжатлари муҳокама қилинади.

Калит сўзлар: ёшлар, жамият, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ёшларга оид давлат сиёсати, қонунчилик базаси.

ИЛҲОМЖОНОВ Баҳромжон Маҳкамжонович
Независимый соискатель Академии государственного
управления при Президенте Республики Узбекистан
Email: b_tsli@mail.ru

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ ПОСРЕДСТВОМ ОПТИМИЗАЦИИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ АКТОВ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются реформы, законодательство, особенности развития нормативно-правовых отношений, основные законодательные инициативы, целенаправленные проектные документы в сфере молодежной политики Узбекистана.

Ключевые слова: молодежь, общество, нормативные правовые документы, государственная молодежная политика, законодательная база.

ILHOMJONOV Bakhromjon

Independent researcher of the Academy of Public Administration
under the President of the Republic of UzbekistanEmail: b_tсли@mail.ru**IMPROVEMENT OF THE STATE YOUTH POLICY THROUGH OPTIMIZATION OF
NORMATIVE AND LEGAL ACTS****ANNOTATION**

The article discusses the reforms carried out in the field of the state youth policy in our country, youth legislation, features of the development of regulatory and legal relations in the field of youth state policy, main legislative initiatives, targeted project documents in the framework of the state youth policy.

Keywords: youth, society, legal documents, state youth policy, legal base.

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда ёшлар сиёсати давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёевнинг шахсан ташаббуси билан юртимизда 30-июнь санаси “Ёшлар куни” деб эълон қилиниши ушбу йўналишдаги сай-ҳаракатларнинг мантиқий давоми бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 5 июлдаги “Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқи фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги ПФ–5106-сон Фармони билан демократик давлат қуриш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш борасидаги ислохотларда ёшлар фаоллигини ошириш, юксак маънавиятли, мустақил фикрлайдиган, қатъий ҳаётий позицияли, кенг дунёқараш ва чуқур билимларга эга ташаббускор, шижоатли, эл-юрт манфаати йўлида бор куч-ғайрати, билим ва салоҳиятини сафарбар қиладиган, мамлакат истиқболи учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир ёшлар сафини кенгайтириш [1] асосий вазифалардан бири этиб белгиланган.

Ўзбекистон Республикасининг “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги Қонуни бугунги давр талабларига мос равишда ҳар томонлама баркамол, мустақил фикрлайдиган, мамлакатимиз истиқболи учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир, ташаббускор, халқ манфаати йўлида бор салоҳиятини сафарбар қиладиган, шижоатли ёшларни тарбиялаш, уларнинг интеллектуал ва ижодий салоҳиятини рўёбга чиқариш учун мустақкам ҳуқуқий пойдевор яратди.

Ўзбекистонда мавжуд 900 га яқин қонун ҳужжатларидан [2] фақат ушбу қонун номидагина “Давлат сиёсати” деган сўзларни учратамиз. Шунинг ўзидан ҳам мамлакатимизда ёшларга кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрликнинг даражасини билиб олиш мумкин.

“Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги Қонун 4 та боб, 33 та моддадан иборат бўлиб, давлат томонидан амалга ошириладиган ҳамда ёшларни ижтимоий жиҳатдан шакллантириш, уларнинг интеллектуал, ижодий ва бошқа салоҳиятларини камол топтириш учун шарт-шароитлар яратилишини назарда тутадиган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар тизимини ўзида мужассам этади. Унда белгиланган нормалар ўтган йиллар мобайнида қабул қилинган қонунчилик ҳужжатларининг ёшларга оид нормалари билан ўзаро боғланган ва улар ўртасидаги уйғунликни таъминлайди.

Бир сўз билан айтганда, сўнгги йилларда мамлакатимизда ёшларга оид давлат сиёсати соҳасидаги қонунчилик ҳужжатлари базаси янада такомиллаштирилди.

Ёшларга оид давлат сиёсати соҳасидаги қонунчилик ҳужжатлари базаси деганда, ушбу сиёсатни амалга ошириш жараёнида қабул қилинган ҳуқуқ нормаларининг йиғиндисини тушуниш мумкин. Шу билан бирга, шуни таъкидлаш керакки, давлат

органларининг ёшларнинг ижтимоий шаклланиши ва ривожланишига кўмаклашиш жараёнида қонунчилик ҳужжатлари нормаларини қўллаш бўйича вазифалари Асосий Қонунимиз – Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг II бўлими билан кафолатланган инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчларини [3] амалга оширишнинг тегишли механизмлари билан тўлиқ таъминланмаган. Бизнинг фикримизча, ушбу ҳолат кўплаб сабаблар билан боғлиқдир. Жумладан, ёшлар сиёсатини ҳуқуқий таъминлашнинг тўлиқ мукаммал ташкил этилмаганлиги, ёшларга оид давлат сиёсатини амалга оширишда бир-бирини такрорловчи ёшлар ташкилотларининг мавжудлиги, қонунчилик ҳужжатларини ижросини таъминлаш самарадорлигининг етарли эмаслиги, ёшларга оид қонунчилик ҳужжатларига риоя этилиши устидан етарлича назоратнинг йўқлиги, ёшларга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқишда ёшлар, жамоатчилик вакиллари иштирокининг пастлиги ва бошқалар.

Шундай қилиб, ёшларни қўллаб-қувватлаш соҳасидаги давлат сиёсатини амалга ошириш ва унинг самарадорлигини оширишнинг муҳим йўналиши – бу норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштиришдир. Ёшлар бошқаруви соҳасидаги ҳуқуқий асосларни такомиллаштириш, бир томондан, ёшлар иштирокидаги турли ижтимоий муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишни оптималлаштиришга эътибор қаратиш бўлса, иккинчи томондан, ёшларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш ҳамда уларнинг фуқаролик позицияларини амалга оширишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқишга эътибор қаратиш лозим ҳисобланади.

Бунинг учун, дастлаб, ёшларга оид қонунчилик ҳужжатлари базаси устидан таҳлил ўтказилиб, амалдаги қонунчилик ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш, ўз аҳамиятини йўқотган ҳужжатларни бекор қилиш ва тарқоқ ҳужжатларни тизимлаштириш орқали мавжуд қарама-қарши нормаларни бартараф этиш зарур. Бунда, Ўзбекистон Республикасининг ёш фуқаролари ҳаётининг айрим жиҳатларига тааллуқли кўплаб ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлил қилиниши ва тизимлаштирилиши лозим.

Бунинг учун, аввало, бугунги кунда ёшларга оид қабул қилинаётган ҳужжатларнинг ёшларнинг ҳозирги ижтимоий ҳолатига мувофиқлиги даражасини ўрганиш, қонунчилик ҳужжатларининг ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларга мувофиқлигини таъминлаш, янги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ўз вақтида ишлаб чиқиш ёки эскирган амалдаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга давр талабларидан келиб чиққан ҳолда ўзгартиш ёки қўшимчалар киритишни назарда тутиш керак.

Ёшларга оид давлат сиёсатининг самарадорлиги кўп жиҳатдан ёшларнинг мамлакат ижтимоий ҳаётидаги фаолияти ва ўз ҳуқуқларини амалга оширишни кафолатлаш шартларига оид ҳуқуқий нормаларнинг ҳолатига боғлиқдир.

Энг муҳим вазифа, авваламбор, ёшларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашга қаратилган ва қонун билан мустаҳкамланган “норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар”га давлат томонидан уларга риоя этилишини тўлиқ таъминлаш ҳамда бу борадаги сай-ҳаракатларни янада фаоллаштириш лозимдир.

Ёш авлодга нисбатан давлат сиёсати декларатив характерда бўлмаслиги учун, авваламбор, ёшларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини амалга ошириш механизмига тааллуқли бўлган (масалан, имтиёзлар ёки ижтимоий тўловлар белгилаш) давлат бюджети маблағлари ҳисобидан таъминланиши мумкин бўлмаган ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш амалиётига чек қўйилиши керак.

Ёшларга оид давлат сиёсати соҳасини амалга оширишда давлат органлари ва ташкилотлари томонидан қабул қилинаётган идоралараро норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш механизмини ҳам кўриб чиқиш талаб этилади. Бунда, сўз ёшлар сиёсатини амалга ошириш жараёнида давлат органлари ва ташкилотларининг жамоатчилик иштирокини таъминлаши зарурлиги ҳақида бормоқда. Бунда, қабул қилинаётган ҳуқуқий тусдаги барча ҳужжатлар лойиҳалари ҳам кенг жамоатчилик муҳокамасидан ўтказилишини зарур, деб ҳисоблаймиз.

Европа тажрибасида давлат миқёсида қабул қилинаётган барча даражадаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, жумладан, қонунлар, қарорлар ва бошқа тусдаги ҳуқуқий ҳужжатлар кенг муҳокамадан ўтказилади. Маслаҳатлашув механизми Европа иттифоқи институтларининг қонунлар лойиҳаларини ишлаб чиқилиши ва қабул қилинишидан то уларнинг амалга оширилишигача бўлган даврга қадар қўлланилади. Ҳокимият ва фуқаролар ўртасидаги маслаҳатлашувнинг Европа тажрибаси фуқароларни ушбу мулоқотнинг субъектлари сифатида тан олади [4]. Ўзбекистонда ҳам ушбу йўналишда салмоқли ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги фаолиятини янада такомиллаштиришга доир ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–3666-сон қарори билан барча муҳим иқтисодий ва ижтимоий-сиёсий аҳамиятга эга норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари, қоида тариқасида, лойиҳани ишлаб чиқувчи ташкилотлар томонидан Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси порталига (regulation.gov.uz) жамоатчилик муҳокамаси ўтказилиши учун жойлаштирилиши лозимлиги белгиланди [5].

Қарор билан белгиланган мазкур тартибни самарали амалга ошириш ва жамоатчиликни норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамасида иштирок этишларини қулайлаштириш мақсадида, Адлия вазирлиги томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси портали (regulation.gov.uz) модернизация қилиниб, 2020 йил 1 октябрдан бошлаб унинг янги версияси синов тариқасида ишга туширилди.

Шу билан бирга, Ўзбекистонда ёшларга оид қонунчилик лойиҳаларини жамоатчилик муҳокамаси амалиётини, нафақат юқоридаги портал, балки барча даражадаги давлат ҳокимияти органларида бевосита жамоатчилик муҳокамалари ва маслаҳатлашувлар шаклида, ёшлар билан ишлайдиган давлат органлари ва нодавлат ташкилотларининг веб-сайтлари ва ижтимоий тармоқларида муҳокама қилиш орқали амалга ошириш мумкин.

Ёшлар ва жамоатчилик вакиллари қонун лойиҳаларини жамоатчилик экспертизасидан ўтказиши, тегишли органларга норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари, ахборот, муаммоли масалалар юзасидан эксперт хулосалари ва тавсиялар беришлари мумкин. Жамоатчилик экспертизаси муайян қарорларни дастлабки муҳокама қилиш мақсадида ўтказиладиган семинарлар, конференциялар ва давра суҳбатларида ёшларнинг иштироки орқали амалга оширилиши мумкин. Бундай тадбирлар ёрдамида ёш фуқаролар ёшларга оид давлат сиёсати йўналишларига эксперт (мутахассис) сифатида баҳо беришлари мумкин ҳамда қабул қилинган қарорлар ижросини назорат қилишда иштирок этадилар ва эришилган натижаларни таҳлил қилиб боришга кўмаклашадилар.

Жамоатчилик вакиллари ва ёшлар томонидан билдирилаётган таклиф, тавсиялар ҳамда уларнинг фикрлари мутахассислар, депутатлар томонидан парламентда илгари сурилаётган ташаббуслар ва ишлаб чиқиладиган қонунчилик ҳужжатларида ўз аксини топиши керак.

Ёшларнинг қонун ижодкорлиги соҳасида ташаббуслари бу тарзда қўллаб-қувватланиши жуда муҳим ҳисобланади. Чунки, ушбу фаолият нафақат ёшларнинг муаммоларини ҳал этишда ўз позицияларини ўрганиши ва ҳисобга олиши имконини беради, балки қонун ижодкорлигининг янги самарали механизмларини такомиллаштириш ва ривожлантиришга ҳам хизмат қилади. Бу эса, ёшларни давлат томонидан қўллаб-қувватланиши, нодавлат нотижорат ташкилотларининг манфаатларини давлат органларида ҳимоя қилиш механизмларини ривожланишига замин яратади. Ҳокимият, ёшлар ва жамоатчилик ўртасидаги бундай маслаҳатлашувлар, эътиборга олинмаган муаммоларни аниқлаш ва манфаатлар тўқнашувини норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилингандан кейин эмас, балки дастлабки босқичдаёқ бартараф этиш имконини беради. Шундай қилиб, бу каби

маслаҳатлашувлар норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни кейинчалик жамоатчилик томонидан қўллаб-қувватлаш ва тушуниш ҳамда уларнинг самарали ижросини таъминлашга хизмат қилади.

Шу муносабат билан, жамоатчилик фикрини мажбурий тизимли ўрганишни кафолатлайдиган ҳамда давлат ҳокимияти органларини жамоатчилик иродаси ва манфаатларини инобатга олган ҳолда қарорлар қабул қилишга мажбурловчи қонунчилик базасини яратиш долзарб аҳамият касб этади. Ривожланган мамлакатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, жамоатчилик фикрининг давлат бошқаруви ва сиёсий қарорлар қабул қилишдаги иштироки бир қатор демократик-ҳуқуқий, сиёсий ва ижтимоий кафолатлар билан таъминланиши керак.

Ёш фуқароларнинг қонун ижодкорлиги фаолиятига жалб этилиши уларнинг амалдаги қонунчилик ҳужжатлари базасидан етарли даражада хабардор бўлишини таъминлаш зарурати билан ҳам боғлиқдир. Ҳуқуқий-демократик давлатларда фуқаролар нафақат ўз ҳуқуқларини билишлари, балки уларни ҳимоя қила олишлари керак. Бугунги кунга қадар бевосита ёш фуқароларга тааллуқли ва улар масалаларига оид бўлган ҳамда қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисидаги маълумотлар фақат расмий нашрлардагина эълон қилинмоқда. Ёшларнинг деярли кўпчилиги бундай расмий нашрлардан фойдаланмаётганини инобатга олиб, ҳуқуқий ахборотни ўз истеъмомчисига етказишни таъминлайдиган бошқа воситалардан, жумладан, айнан ёшларнинг ўзидан фойдаланиш заруратини туғдиради.

Шу муносабат билан, ижро ҳокимияти органлари ёшларнинг ўз ҳуқуқлари тўғрисида ахборот олишига кўмаклашишлари, уларнинг билимини давлат ва жамоат манбалари орқали янада оширишларига кўмаклашишлари керак. Масалан, ёшларга давлат томонидан яратилган ва кафолатлаб берилган ҳуқуқлар, имтиёзлар ва ижтимоий ёрдамларни тушунтириш бўйича электрон хизматлар кўрсатиш; ёшлар билан ишловчи давлат ва нодавлат ташкилотларининг консультатив марказларини тизимини шакллантириш; Ўзбекистон ёшлар ишлари агентлиги, Ўзбекистон ёшлар иттифоқи ҳузурида давлат ахборот-ресурс марказлари тармоғини кенгайтириш, давлат ахборот-таҳлил, ресурс марказлари, хизматлар, ёшлар фаолияти билан боғлиқ нодавлат ташкилотлари фаолиятини қўллаб-қувватлаш ва таъминлаш; ёшлар нашрлари ва радиостанцияларини жорий этиш ва уларни қўллаб-қувватлаш; таълим муассасалари, ёшлар клублари, кутубхоналар ва ҳоказоларда маълумотларни электрон шаклда жойлаштириш катта аҳамият касб этади. Шундай қилиб, ёшлар нафақат ўз ҳуқуқларини таъминлашга қаратилган қонунчилик ҳужжатлари билан танишиши, балки зарур ҳолларда, ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиши, уларни қизиқтирган масалалар бўйича қонунчиликка ўз таклифларини билдириш имкониятига эга бўлади.

Давлат бошқарувининг муҳим хусусияти ва асосий функцияси бу назорат қилиш функциясидир. Фуқаролик жамиятининг ривожланиши эса, тўғридан-тўғри мақбул қарорлар қабул қилиш, уларнинг ўз вақтида ва тўлиқ бажарилиши устидан самарали давлат назоратини амалга ошириш жараёнига боғлиқ.

Замонавий шароитда, давлат органлари ва ташкилотларининг асосий вазифаларидан бири ёшларга оид қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Президент фармонлари ва қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ҳамда бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг қатъий ижроси, уларнинг фуқаролар томонидан бажарилиши устидан давлат назоратини амалга оширилишидир.

Давлат томонидан назорат функциясининг тўғри амалга оширилиши қонунчилик ҳужжатлари тўғрисидаги маълумотлар ва уларнинг ижроси юзасидан тезкор ахборотга эга бўлиш имконини беради. Ёшларга оид қонунчилик ҳужжатларининг ижроси устидан тегишли давлат назоратини ўрнатиш, нафақат, мазкур жараён миқдорий кўрсаткичларини таҳлил қилишни, балки уларнинг сифатини ҳам ҳисобга олиб, муаммоларни ўз вақтида аниқлаш ва вазифаларнинг бажарилишини таъминлашга эришилади. Зеро, давлат бошқарувида қонун устуворлигига риоя қилиш мезони айнан қонунчилик ҳужжатларини

белгиланган муддатларда ижро этилиши сифати ҳисобланади.

Фикримизча, назоратни кучайтириш қонунчилик ҳужжатларида белгиланган вазифаларнинг самарадорлигини, сифатини, аниқ бажарилишини ва ижро интизомининг юқори даражасини таъминлайди. Бундан ташқари, бундай назорат ҳам ички, ҳам ёшлар сиёсати тузилмалари доирасида, ҳам ташқи – эксперт доираларида (илмий, касбий), жумладан, жамоатчиликни, ёш фуқароларни (жамоатчилик назорати) жалб қилиш орқали амалга оширилиши керак.

Эътибор берадиган бўлсак, демократик жараёнларда ҳокимият ва фуқаролар ўртасида яратилган, ишлаб чиқилган ва қабул қилинган сиёсий қарорлар, келгусида уларнинг ижросини ҳам биргаликда назорат қилишни кўзда тутлади. Бинобарин, ижтимоий ҳаётнинг айрим жабҳаларида нодавлат нотижорат ташкилотлари вакиллари сиёсий қарорлар қабул қилиш жараёнига таъсир кўрсатиш учун уларда давлат органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратининг механизмлари, шунингдек, қабул қилинадиган қарорлар тўғрисидаги маълумотлар етишмаслигини билдирмоқда. Бу масаланинг аҳамияти жамоатчилик назорати механизмларини мустаҳкамловчи ҳуқуқий ҳужжатларга қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш зарурлигини тақозо этмоқда.

Ёшларга оид давлат сиёсатида жамоатчилик назорати – бу ёшларнинг ўз фаолиятига оид қабул қилинаётган қарорлар бўйича масъулиятини ошириш ҳамда ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларига эришиши йўналишида ёшлар ва уларнинг ташкилотлари томонидан амалга оширилиши мумкин бўлган ижтимоий назорат турларидан бири ҳисобланади. Бу демократияни ҳаётга татбиқ этишнинг муҳим шакли ҳамда ёшларни жамият ва давлат бошқарувига жалб этиш йўлидир. Давлат органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, ёшлар билан ишловчи муассасалар ва ташкилотларнинг фаолияти жамоатчилик назоратининг объекти ҳисобланади.

Жамоатчилик назорати белгиланган мақсадлар, вазифалар ва муддатларда бажарилишини истисно этиб, уларнинг ишончли сабабларини ўз вақтида аниқлаш ва вазиятни тўғри ташкил этиш йўллари ишлаб чиқиш учун мўлжалланган. Унинг ёрдами билан давлат бошқаруви субъекти бошқарув фаолиятини тўғри олиб бориши учун ахборот олади, бу эса, ўз навбатида ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини оширилишига ёрдам беради. Мазкур назорат қуйидаги шаклларда амалга оширилиши мумкин: ижро ҳокимияти органлари қарорларини тайёрлаш ва амалга ошириш устидан жамоатчилик назорати; уларнинг самарадорлигини текшириш; бевосита иштирок этиш ва экспертлар таклифларини тақдим этиш.

Ёшларга оид давлат сиёсати ёшларни қўллаб-қувватлаш бўйича жаҳон тажрибасини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилиши керак. Бунда, Европа ҳамжамияти томонидан ишлаб чиқилган ёшларнинг фуқаролик ҳуқуқларини таъминлаш соҳасидаги ҳуқуқий ҳужжатларни ўрганиш ва улар асосида тегишли ҳужжатларни ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга. Бу, ўз навбатида, ижтимоий соҳадаги Европа меъёрлари ва стандартларини миллий қонунчиликка жорий этишнинг (имплементация қилиш) самарали механизмларини яратиш, тегишли қонунчилик ҳужжатларини қабул қилиш орқали уларни қонунчилигимизга мослаштириш, амалдагиларига қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш ва бошқаларни кўзда тутлади. Бундай тадбирларнинг натижаси мамлакатимизда ёшлар иштирокидаги муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш бўлиши керак ва бу ёш фуқароларнинг ижтимоий ҳимоя даражасини оширилишига ёрдам беради, шунингдек, Ўзбекистоннинг халқаро майдондаги обрўсини янада мустаҳкамлашга ёрдам беради.

Фуқаролик жамиятини шакллантириш ва ривожлантириш Ўзбекистонда ёшлар сиёсатининг ўзини ўзи бошқаришнинг республика ва ҳудуд даражасида такомиллаштиришни белгилайди.

Шу муносабат билан, маҳаллий ижро ҳокимияти органларига тегишли ҳудудда

ёшларга оид сиёсат йўналишларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда ҳудуднинг ижтимоий ҳаёти талабларига риоя этишни тавсия қиламиз. Бу қарорлар қабул қилиш жараёнида ва ушбу даражадаги тадбирларда ёшларнинг фаол иштирокини таъминлашдан иборат бўлиб, ёшлар ва улар билан келишилган ҳолда белгиланадиган турли шакллар орқали ёшларнинг жамият ҳаётидаги иштирокини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришни назарда тутлади. Давлат ўз сиёсатида ёшларга оид компонентни ўз ичига олиши кераклигини тушуниши лозим. Яъни, спорт, бўш вақтни мазмунли ташкил этиш, маҳалла, бандлик, уй-жой ва транспорт, таълим ва кадрлар тайёрлаш, соғлиқни сақлаш, гендер тенглиги, қишлоқ сиёсати ва бошқа барча соҳаларда ёш фуқароларнинг талаб ва истакларини ҳеч қандай камситмасдан инобатга олиши керак. Давлат ҳокимияти органлари ёшларни ҳудудий ва маҳаллий ривожланиш стратегиялари, ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий масалаларига оид қарорлар ва дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишга жалб этиши зарур.

Яна бир жиҳати, ёш фуқароларнинг давлат бошқаруви соҳасидаги ҳуқуқларини амалга ошириши билан боғлиқ. Ижтимоий-сиёсий келишувни, ижтимоий барқарорликни катта даражада таъминлай оладиган ёшлар эндигина шаклланимоқда. Бу узоқ, мураккаб жараён бўлиб, уни фақат давлатнинг аниқ аралашуви билан тезлаштириш ва самаралироқ ташкил этиш мумкин. Аксарият Европа мамлакатларида парламентлар, ҳукуматлар, маҳаллий ҳокимият органлари ва бошқа ташкилотларнинг ёш таркиби (жумладан, аёллар ҳажми) қонунчилик ҳужжатлари билан тартибга солинади. Сиёсат, давлат хизмати ва бошқарув соҳасини ёшлар учун очиқ қиладиган турли квота тизимлари қўлланилади. Гап кичик сиёсий ва давлат раҳбарлари бўлишида эмас, балки ёшларнинг бундай лавозимларга, ижтимоий мавқега даъвогарлик қилиш ҳуқуқини таъминлашда ҳисобланади.

Ёш фуқароларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш учун турли хил шароитларда ёшлар учун квота нормасини белгилаш орқали уларга сиёсий жараёнларда иштирок этиш ва таъсир қилиш кафолатларини, сиёсий соҳада ўзини ўзи англаш имкониятларини таъминлаш зарур, деб ҳисоблаймиз. Ҳудди шундай, Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар депутатлигига номзодларни кўрсатишда ҳам ёшлар учун квоталар ажратиш зарур.

Бинобарин, бугунги кунда миллий қонунчилигимизда мазкур квоталар хотин-қизларга нисбатан татбиқ этилган. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 7 мартдаги “Оила ва хотин-қизларни тизимли қўллаб-қувватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–87-сонли Фармонида кўра, 2024 йил 1 январга қадар барча давлат органлари ва ташкилотлари, устав капиталида давлат улуши 50 фоиз ва ундан ортиқ бўлган ташкилотлар ҳамда уларнинг тизимидаги ташкилотлар раҳбарларининг камида 1 нафар ўринбосари хотин-қизлар орасидан тайинланиши белгиланди [6].

Хулоса қилиб айтганда, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштиришнинг асосий жиҳатларидан бири – бу ёшлар сиёсати соҳасида вужудга келадиган ва у ёки бу даражада давлат ҳамда нодавлат институтлар ўртасидаги ҳамкорликни тартибга солишга қаратилиши зарур. Бу эса, ўз навбатида ёшларнинг етук шахслар бўлиб шаклланиши ва ривожланиши жараёнидаги муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш ҳамда ижтимоий фаолликни ривожлантиришга қаратилган тадбирларни амалга оширишга тааллуқлидир. Бунинг учун, албатта, бундай конструктив ҳамкорлик тамойиллари ва шаклларини мустаҳкамловчи қулай ҳуқуқий асослар яратиш талаб этилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 5 июлдаги “Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқи фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги ПФ–5106-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/3255680>

2. 18-кодекс: янгиликлар ва ўзига хосликлар // <http://www.adolatgzt.uz/news/latest/glavnaya-novosty/5578>
3. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // <https://lex.uz/docs/20596>
4. Сайганова Е. В. Совершенствование государственной молодежной политики посредством оптимизации норматив-но-правовой базы // Изв. Саратов. ун-та. Нов. сер. Сер. Социология. Политология. 2017. Т. 17, вып. 1. С. 29–32. DOI: 10.18500/1818-9601-2017-17-1-29-32.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги фаолиятини янада такомиллаштиришга доир ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–3666-сон қарори // <https://lex.uz/docs/3681790>
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 7 мартдаги “Оила ва хотин-қизларни тизимли қўллаб-қувватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–87-сонли Фармони // <https://lex.uz/docs/5899498>